

Franz Xaver Riepl a jeho geologická mapa Čech

Franz Xaver Riepl and his geological map of Bohemia

Karel Pošmourný¹

Abstract

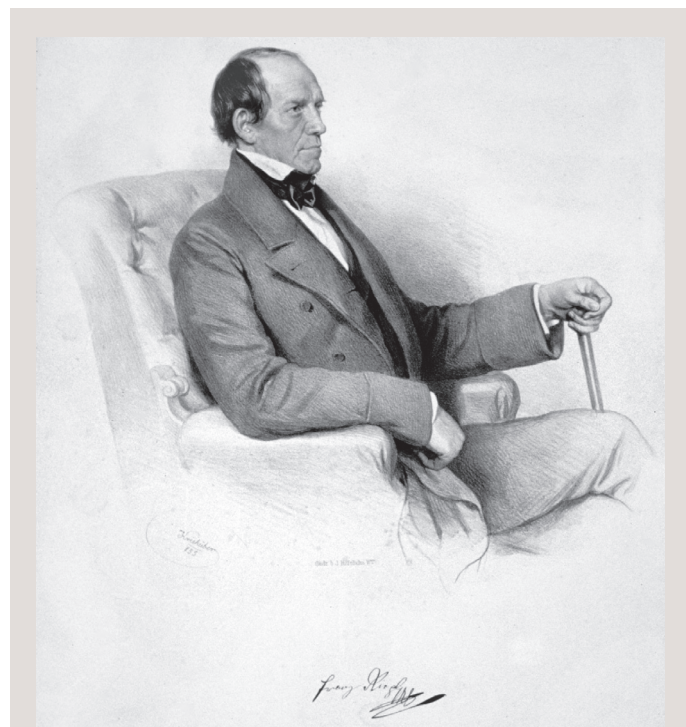
*Franz Xaver Riepl (*November 29, 1790, Graz; † April 25, 1857, Vienna) was an important Austrian geologist, metallurgical specialist and railway constructor; later also a professor at Vienna Polytechnic. He constructed the oldest geological map of Bohemia, the western part of the Czech Republic (in 1819). The map shows deposits of coal, iron ores and of pyritic shale. Geological content is highly simplified and different from present-day geological maps.*

Jednou z osobností, které se významně zasloužily o rozvoj průmyslu Českých zemí, byl rakouský geolog, hutní odborník a stavitel železnic, později též profesor vídeňské Polytechniky, Franz Xaver Riepl. Narodil se 29. listopadu 1790 v Grazu (Štýrském Hradci), zemřel 25. dubna 1857 ve Vídni. Jeho rozsáhlé a úspěšné působení v mnoha zemích Rakouské monarchie zahrnuje mj. podnět k založení vítkovických železáren v r. 1829 a projekt k první železnici mezi Vídní a Bochní v Krakova v r. 1830. Jeho aktivity se uplatnily i na území středních a západních Čech. Jeho činnost má vztah i k oblasti Berounska.

V letech 1817–1819 byl F. X. Riepl hutním technikem u knížete Fürstenberga v Novém Jáchymově. Spolu s dalšími odborníky, jako byl ředitel pražské polytechniky František rytíř Gerstner

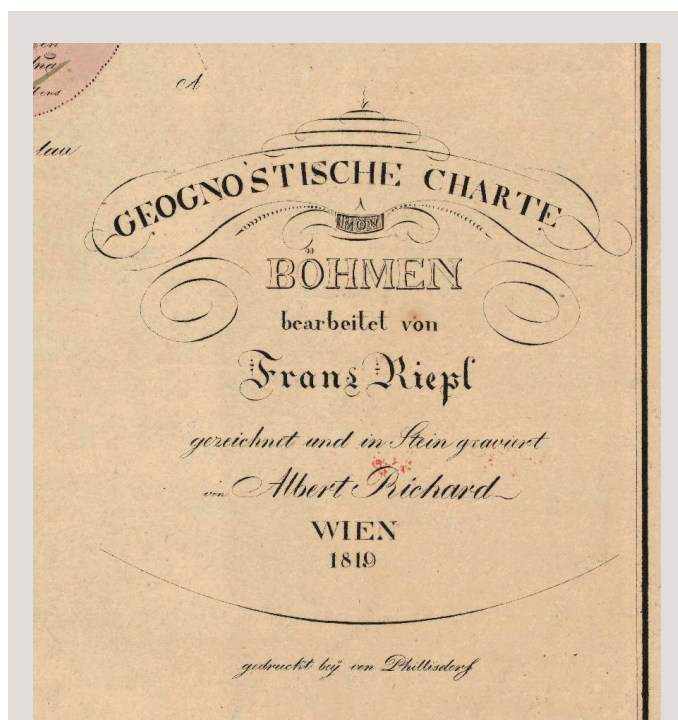
a někteří panští úředníci, např. Ing. Mareš nebo strojník J. Vrbovec (Werbowitz), působil jako důležitý poradce Františka Nittingera (1768–1839), hutního ředitele v Nižboru a správce fürstenberského panství. F. X. Riepl byl v době svého působení u Fürstenbergů šichtmistrem. Své odborné znalosti využil mj. při plánech přestavby Nové Hutě (součást dnešního Nižboru) a výstavby hutních závodů v Novém Jáchymově a Roztokách na Berounsku (KOŘAN 1957, viz též ŽÁK et al. 2016).

V roce 1828 F. X. Riepl provedl průzkum plaského panství na s. Plzeňsku a doporučil rozšíření zdejších železáren. V dokumentech je také zaznamenáno, že organizoval důlní provoz v Příbrami. Pro český báňský průmysl a související hutní výrobu bylo v dobách jeho působení velmi důležité, že v roce 1819 sestavil a nakreslil jako první geologickou mapu Čech (*Geognostische Charte von Böhmen*, vytištěno Albertem Richardem ve Vídni), zobrazující mj. zdroje důležitých nerostných surovin.

Obr. 1. Litografie Franze Xavera Riepla od Josefa Kriehubera (1800–1876), uloženo v Österreichische Nationalbibliothek, Vídeň; autor fotokopie Peter Geymayer (CC-PD Mark).

Fig. 1. A lithograph of Franz Xaver Riepl by Josef Kriehuber (1800–1876), deposited in Österreichische Nationalbibliothek, Vienna; photo by Peter Geymayer (CC-PD Mark).

Obr. 2. Titulní název Rieplovy geologické mapy Čech.

Fig. 2. Title of the Franz Xaver Riepl's geological map of Bohemia.

¹ karel.posmourny@seznam.cz

Poděkování: Naskenovaná mapa i obrázky byly poskytnuty laskavostí pana HR Dr. Phil. Tillfrieda Cernajksa, rakouského odborníka v oboru historie geologických věd a sběratele map. Mapa pochází z jeho soukromého archivu. Za jeho pomoc mu zde velice děkuji.

Český kras (Beroun), XLIV (2018), 64–66, 4 obr.

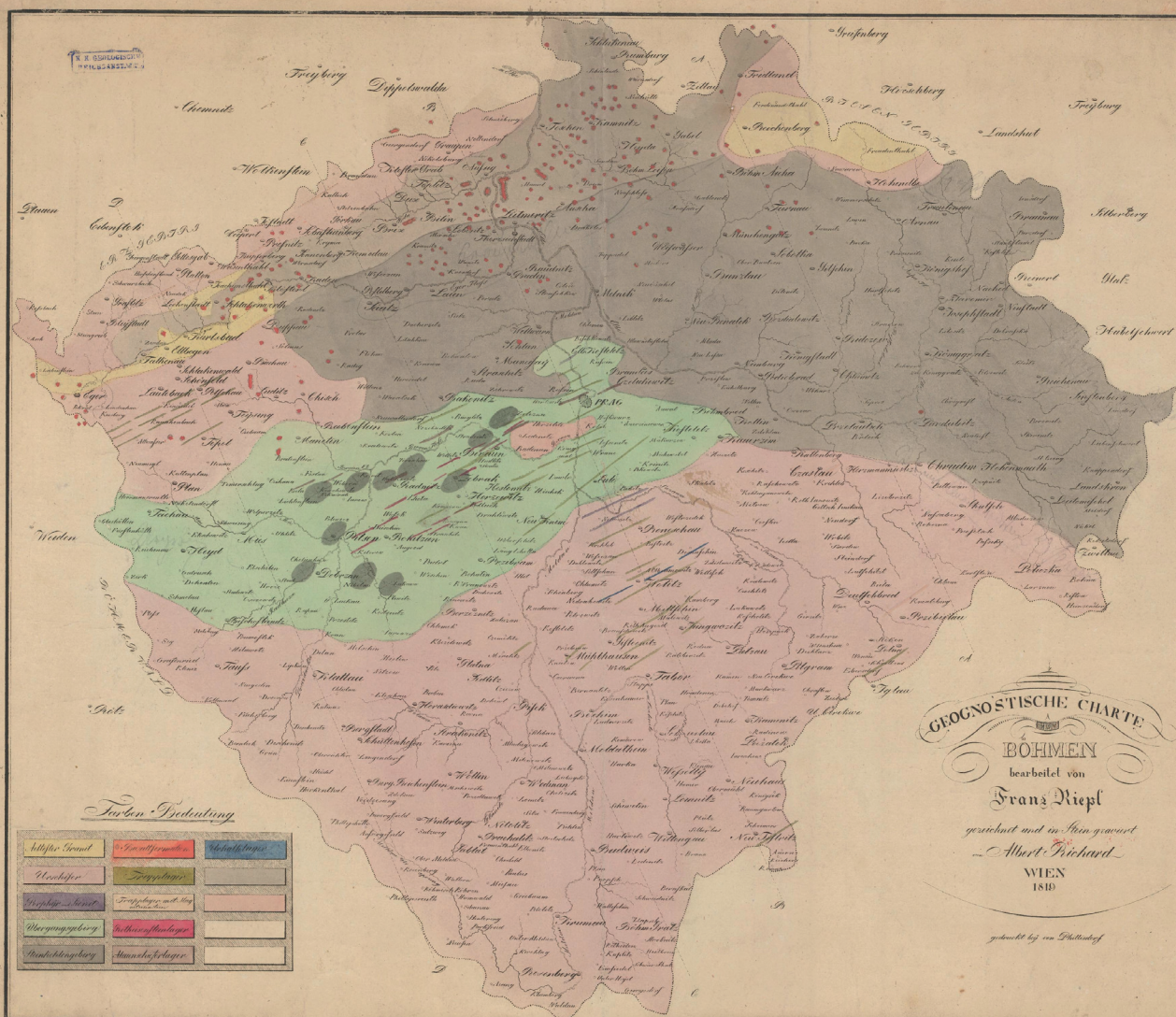
© Muzeum Českého krasu, p. o., Beroun

ISSN 1211-1643

ISBN 978-80-87708-11-8

IV. b

86

Obr. 3. Geologická mapa Čech F. X. Riepla, 1819. Zobrazená mapa je sken originálu ze soukromé sbírky T. Cernajského, viz poděkování.

Fig. 3. Geological map of Bohemia by F. X. Riepl, 1819. The shown copy comes from a collection of T. Cernajsek.

Její měřítko není na mapě uvedeno, ale je přibližně 1 : 576 000. Franz Xaver Riepl jako známá a exponovaná osobnost tehdejší státní ekonomiky Rakouské monarchie přistupoval pravděpodobně k tomuto mapovému dílu spíše jako ekonom než jako přírodovědec. Podnětem k sestavení mapy mohla být dřívější Rieplova práce, týkající se přehledu uhelných formací tehdejší Monarchie a dále železno-rudných ložisek na území tohoto soustátí na S od Dunaje. Sestavená geologická mapa Čech zachycuje četné podrobnosti, které se týkají samozřejmě i oblasti Berounska. Kromě Beraun – Beroun jsou tu v dobových názvech další města: Horowitz – Hořovice, Prizbram – Příbram, Rokitzan – Rokycany, Radnitz – Radnice, Neu Knim – Nový Knín aj., též i řeky Beraun Fluss – Berounka a Moldau – Vltava. Na ukázce Rieplovy mapy jsou rozlišeny i vymezeny geologické celky ve zcela jiné podobě než je tomu v moderní geologii dnes. Riepl byl zastáncem tehdy panujícího učení, tzv. neptunismu, podle něhož veškeré horniny vznikly z vodních roztoků. Co dále je třeba vysvětlit

je označení mapy jako geognostická. Název geognosie byl zaveden badatelem Abrahamem Gottlobem Wernerem (1749–1817). Byl užíván v okruhu tzv. německé geologické školy až do třetí čtvrtiny 19. století. Vznikl z odporu proti tehdy existujícím spekulacím o naší planetě, jež nebyly nikterak podloženy fakty, a které tehdy nauku o Zemi zatěžovaly natolik, že jméno geologie působilo až směšně. Dnes se tento název již neužívá.

Mapa vznikala v krátké době kolem roku 1819 a autor měl nepochybně velké problémy, aby získal dost podkladů proto, aby se pokusil sestavit mapu tak velkého územního celku. Z tohoto důvodu má mapa řadu nepřesností. Osobní znalosti terénu vedly autora někde k detailnějšímu členění geologických formací. To zřetelně dokumentují třeba následující příklady. Kamenouhelný útvar, kam řadí černé i hnědé uhlí, pokrývá celou s. polovinu mapy; jsou zde rozlišeny čtyři různé druhy železných rud, detailněji jsou v mapě zobrazeny též ky-zové a kamenečné břidlice nebo i malé uhelné pánve v pruhu na JZ

Obr. 4. Detail Rieplovy Geologické mapy Čech, zobrazující širší okolí Berouna (Beraun).

Fig. 4. A section of Riepl's Geological map of Bohemia showing the surroundings of Beroun (Beraun).

od Prahy až za Plzeň, atd. Přehledně jsou v mapě naopak znázorněna místa, která autor znal po geologické stránce jen z literárních nebo úředních údajů. Zásadním důvodem pro sestavení mapy byla skutečnost, že Čechy byly jeden z nejbohatších územních celků tehdejšího rakousko-uherského soustátí, pokud jde o minerální bohatství. F. X. Riepl zdůrazňuje ve svých studiích vliv geologie pro praktické závěry a srovnává význam exaktního poznání zemské kůry a tím i geologických výzkumů jak pro samotné přírodní vědy a jejich rozvoj, tak pro aplikace těchto objevů ve státním hospodářství. Podrobné geologické mapování některých částí Čech významných z pohledu těžby nerostných surovin nastalo až zhruba o 40 let později (např. geologická mapa Příbramska LIPOLDA a KREJČÍHO 1860).

Literatura:

- KOŘÁN J. (1947): Z dějin českého železářství v počátcích kapitalismu. – *Sborník pro hospodářské a sociální dějiny. Československý ústav práce*, II, 1–2: 18–48; II, 3–4: 129–167. Praha.
- KOZÁK J., ČEJCHANOVÁ A., KUKAL Z., POŠMOURNÝ K. (2016): *Early Geological Maps of Europe: Central Europe 1750 to 1840*. – Springer International Publishing Switzerland: 1–155. Heidelberg, New York, London.
- LIPOLD M. V., KREJČÍ J. (1860) Sitzungsbericht vom 24. April, Wien. – *Verhandlungen der königlichen und kaiserlichen geologischen Reichsanstalt*, 1860: 88–91.
- ŽÁK K., MAJER M., HŮLA P., CÍLEK V. (2016): *Křivoklátsko. Příběh královského hvozdu*. – Nakladatelství Dokořán: 1–318. Praha.